

PROGRAM ZNANSTVENOG SKUPA

6. – 10. listopada 2025.

Ponedjeljak 6. listopada

17.00 SJEDNICA SREDIŠNJEG ODBORA HRVATSKOG ARHEOLOŠKOG DRUŠTVA

Utorak 7. listopada

(Veleučilište Knin)

8.00-9.00 Registracija sudionika
9.00 Svečano otvorenje skupa

Između mora i kopna: arheološke perspektive dalmatinskog zaobalja

9.20-9.40 Bruna Kuntić-Makvić, Marina Šegvić, Hrvatsko arheološko društvo treći puta u Kninu

9.40-10.00 Ana Solter, Korespondencija kao ključ razumijevanja profesionalizacije arheologije: odnos Brunšmid – Bulić – Marun

10.00-10.20 Morana Vuković, Jugoistočni Velebit – novi rezultati arheološkog rekognosciranja

10.20-10.40 Damir Kliškić, Otišić – sjecište kultura: Čorkovića pećina, svetište ili nekropola?

10.40-11.00 RASPRAVA

11.00-11.20 PAUZA ZA KAVU

11.20-11.40 Feđa Milivojević, Oktavijanove legije i Promona

11.40-12.00 Zrinka Serventi, Nove spoznaje o naseljavanju Zelengrada tijekom antike

12.00-12.20 Iva Kaić, Geme iz Muća u Arheološkom muzeju u Splitu

12.20-12.40 Miroslav Glavičić, Legende o nestalim crkvama i njihov arheološki kontekst na lokalitetima Humac u Brinju i Basarica u Donjem Kosinju

12.40-13.00 RASPRAVA

13.00-15.00 PAUZA ZA RUČAK

15.00-15.20 Emil Kmetič-Marceau, Prilog poznavanju arheološkog lokaliteta Momčilova kula iznad Preoca

15.20-15.40 Miloš Biserko, Tomislav Fabijanić, Kasnoantička utvrda Gradić u Golubiću kod Knina

15.40-16.00 Katarina Gugo, Analiza srednjovjekovnih i novovjekovnih utvrda na kninskom području

16.00-16.20 Juraj Belaj, Željko Krnčević, Goriš-Mukoše: prema konačnom odgovoru

16.20-16.40 RASPRAVA

16.40-17.00 PAUZA ZA KAVU

17.00-17.20 Mario Novak, Mario Carić, Miran Čoklo, Antonija Jonjić, Anna J. Osterholtz, Trovanje olovom i zdravlje djece u rimskoj provinciji Dalmaciji: bioarheološki i kemijski pristup

17.20-17.40 Željka Bedić, Andrija Nakić, Između kostiju i kamenja: arheološki i antropološki aspekti nalazišta Sv. Ivan del Tyro

17.40-18.00 Ivo Čevd, Nalazi iz novovjekovnih grobnica u crkvi sv. Ivana Krstitelja u Badnju kod Drniša

18.00-18.20 Marko Sinobad, Vinko Madiraca, Tomislav Zojčeski, Pad američkog bombardera B-24 u planini Poštak: okolnosti pada i arheološko nalazište

18.20-18.40 RASPRAVA

Srijeda 8. listopada
(Veleučilište Knin)

8.00-9.00 Registracija sudionika

Kako čitati materijalne izvore ranog srednjeg vijeka: nastajanje Hrvatske između povijesnog teksta i arheološkog konteksta

9.00-9.20 Jana Škrgulja, Tragovi identiteta: Čitanje materijalnih nalaza srednjeg vijeka
9.20-9.40 Deni Tojčić, Ranosrednjovjekovni oboli i njihove kršćanske implikacije
9.40-10.00 Petra Jeršek, Vladimir Kusik, Nalaz rožnatog recipijenta s lokaliteta Banovac u Ninu
10.00-10.20 Ozana Martinčić, Nalazi tekstila sa starohrvatskoga groblja na Ždrijacu u Ninu
10.20-10.40 Ante Alajbeg, Gordon Childe i socijalne mijene u ranosrednjovjekovnoj Dalmaciji
10.40-11.00 RASPRAVA

11.00-11.20 PAUZA ZA KAVU

11.20-11.40 Jakov Vučić, Zbog čega godina 850?
11.40-12.00 Siniša Krznar, Pršljeni / utezi za vreteno u grobovima na prostoru ranosrednjovjekovne Hrvatske
12.00-12.20 Nikolina Uroda, Bribirska glavica – ranosrednjovjekovno groblje na Tjemenu
12.20-12.40 Ivan Basić, Politički prostor i kršćansko vrijeme na izmaku karolinškog doba. Sustav datiranja na ulomcima natpisa iz splitske katedrale i kronologija predromaničke skulpture Branimirova vremena
12.40-13.00 Goran Bilogrivić, Knin i druge ranosrednjovjekovne prijestolnice iz arheološke i povijesne perspektive
12.40-13.00 RASPRAVA

13.00-15.00 PAUZA ZA RUČAK

15.00-15.20 Ivan Josipović, Predromanički i ranoromanički reljefi iz Plavna kod Knina – stilsko-morfološka obrada kao zalag budućih arheoloških istraživanja
15.20-15.40 Mirja Jarak, Opat i titulari samostanskih crkava 9. do 11. stoljeća na istočnom Jadranu
15.40-16.00 Ivo Čevd, Arheološka topografija Drniša u srednjem vijeku
16.00-16.20 Diana Čorić, Ranosrednjovjekovna epigrafska baština na području Šibensko-kninske županije
16.20-16.40 RASPRAVA

16.40-17.00 PAUZA ZA KAVU

17.00-17.20 Tea Kokotović, Siniša Krznar, Željko Krnčević, Prehrana ranosrednjovjekovnih zajednica: Primjer lokaliteta Vrpolje – Kosa iz šibenskog zaleđa
17.20-17.40 Ana Curić, Fabio Cavalli, Andrej Bašić, Duje Matetić, Goran Balić, Ivana Kružić, Tomislav Fabijanić, Željko Krnčević, Kada arheologija postane portret: facijalna rekonstrukcija iz Dubravica
17.40-18.00 Mladen Matijaca, O rekonstrukciji šesterostranog ciborija iz crkve sv. Marije u Biskupiji
18.00-18.20 RASPRAVA

20.00 Otvorenje izložbe „Kasnoantička nekropola Knin-Greblje“ (Kninska Tvrdava)

Četvrtak 9. listopada
(Veleučilište Knin)

8.00-9.00 Registracija sudionika

Novitates/Projekti

9.00-9.20 Mate Parica, Potopljeno neolitičko naselje u Solinama na Korčuli – istraživanja u 2025. godini
9.20-9.40 Antonio Nađ, Dinko Radić, Vinko Udiljak, Nova istraživanja u javnom prostoru antičke Ise
9.40-10.00 Tomislav Franić, Konzervacija i rekonstrukcija Malog rimskog kazališta – Pula
10.00-10.20 Mirja Jarak, Petra Jeršek, Ozana Martinčić, Tomislav Fabijanić, Šime Perović, Predstavljanje projekta HRZZ IP-2024-05-4611 Radionička proizvodnja i uvoz u 8. i 9. stoljeću na području sjeverne Dalmacije, Medievalworkshops
10.20-10.40 RASPRAVA

10.40-11.00 PAUZA ZA KAVU

11.00-12.00 Predstavljanje Postera

12.00-14.00 PAUZA ZA RUČAK

**NASTAVAK ZNANSTVENOG SKUPA
(Kninska Tvrđava)**

15.00 OBILAZAK TVRĐAVE UZ VODSTVO

17.00 GODIŠNJA I IZBORNA SKUPŠTINA

19.00 DODJELA NAGRADA HRVATSKOG ARHEOLOŠKOG DRUŠTVA ZA 2023. GODINU
PRIGODNI DOMJENAK

Petak 10. listopada

8.00 IZLET (Knin – Slap Krčić – Biskupija – Vrlika, Civljani (ručak) – sv. Spas – povratak u Knin)

Između mora i kopna: arheološke perspektive dalmatinskog zaobalja

Bruna Kuntić-Makvić, Marina Šegvić

Hrvatsko arheološko društvo treći puta u Kninu

Hrvatsko arheološko društvo sastajalo se, do sada dva puta, na znanstveni skup i godišnju skupštinu u Kninu, oba puta u posebnim okolnostima. Prvi put 1969. Bilo je to dvije godine nakon emancipacije iz jugoslavenske udruge, pod vodstvom prvoga predsjednika Mate Suića, u tijeku pripreme hrvatskog proljeća te uoči njegova vrhunca i gruboga gašenja.

Godine 1987. bilo je to pod predsjedništvom Božidara Čečuka, povodom stoljeća od osnutka Kninskog starinarskog društva, u jeku borbe protiv solinske zaobilaznice, a uoči grube navale na iznimne spomenike hrvatske ranosrednjovjekovne povijesti, Balvan revolucije i Domovinskoga rata.

Na trećem skupu Hrvatskog arheološkog društva u Kninu želimo ukratko rekapitulirati oba ranija zasjedanja, prema objavljenim materijalima i arhivskoj građi Društva, ali i kao svjedokinje i aktivne sudionice.

Ana Solter

Korespondencija kao ključ razumijevanja profesionalizacije arheologije: odnos Brunšmid – Bulić – Marun

Ovaj rad istražuje odnos triju ključnih aktera hrvatske arheologije s kraja 19. i početka 20. stoljeća: Josipa Brunšmida, Frane Bulića i Luje Maruna. Poseban naglasak stavljen je na korespondenciju između Brunšmida i Bulića, koja se pokazuje kao iznimno vrijedan izvor za razumijevanje procesa profesionalizacije arheološke struke, institucionalnih sukoba i osobnih dinamika.

Brunšmid i Bulić, kao jedini školovani arheolozi u tadašnjoj Hrvatskoj i Dalmaciji, dijelili su zajedničke znanstvene ciljeve, ali su djelovali u različitim političkim kontekstima. Njihova pisma, sačuvana u Zagrebu i Splitu, svjedoče o profesionalnoj solidarnosti, ali i o zajedničkoj borbi protiv nestručnih i samoproglasnih arheologa, posebno usmjerenoj prema Marunu i njegovom djelovanju u Kninu.

Sukobi oko kontrole arheološke građe, osnivanja muzeja i izdavanja časopisa (Starohrvatska prosvjeta) otkrivaju duboke podjele unutar struke, ali i napore da se uspostave profesionalni standardi i nacionalna znanstvena infrastruktura. Korespondencija otkriva kako su Brunšmid i Bulić, unatoč povremenim nesuglasticama, ustrajali na međusobnoj suradnji i obrani znanstvene metode.

Morana Vuković

Jugoistočni Velebit – novi rezultati arheološkog rekognosciranja

Arheološki muzej Zadar od 2018. godine provodi rekognosciranje jugoistočnog Velebita. Ovaj prostor obiluje ostacima recentnog života, ali je slabo arheološki istražen. Rijetki dosadašnji pregledi bazirali su se na podnožje same planine ili njezine lakše dostupne krajnje ogranke, te na prostor uz i između rijeka Zrmanje i Krupe, koji je sastavni dio ove cjeline. Rekognosciranjem Arheološkog muzeja Zadar su uz spomenute predjele, obuhvaćeni i oni na višim nadmorskim visinama. Unatoč iseljavanju, te smanjenju obima stočarenja i gospodarenja, pa time i bujanju vegetacije, pronađeni tragovi ljudskog djelovanja svjedoče o sustavnom korištenju svih predjela planine.

Ovim će se pregledom prikazati rezultati rekognosciranja, s naglaskom na one najnovije, koji upotpunjuju arheološku sliku i predodžbu o korištenju jugoistočnog Velebita u različitim povijesnim razdobljima.

Damir Kliškić

Otišić – sjecište kultura: Čorkovića pećina, svetište ili nekropola?

Područje Otišića je smješteno na širem području Cetinske krajine odnosno oko 8 km. južnije od grada Vrlike i predstavlja važan arheološki prostor koje svjedoči o bogatoj i slojevitoj prapovijesti toga kraja. Važan lokalitet na tom prostoru predstavlja Čorkovića pećina – mjesto koje i danas izaziva rasprave među znanstvenicima: radi li se o nekropoli, kulturnom svetištu ili pak o kombinaciji obaju funkcija?

Prvo arheološko prikupljanje materijalnih ostataka iz Otišića za Arheološki muzej u Splitu započelo je 1939. godine kada je muzej nabavio veću grupu predmeta od pravoslavnog svećenika Pere Stojasavljevića. Riječ je o raznolikom iznimno važnom arheološkom materijalu uopće za prostor srednje Dalmacije koji pruža dragocjen uvid u način života, duhovne prakse i svakodnevicu tadašnjeg stanovništva. Druga, manja grupa predmeta, također iz Otišića, prispjela je u muzej u razdoblju između 1940. i 1950. godine, iako nisu sačuvani točni podaci o okolnostima njihove nabave. Od godine 1950., tadašnji kustos Ivan Marović ažurirao je inventarnu knjigu pretpovijesne zbirke AMS-a. i naveo je da spomenuti predmeti druge grupe najvjerojatnije potječu s lokaliteta gradine Mačkova glavica, smještene u Otišiću, no bez dodatnih podataka o načinu i vremenu pronalaska. Ta je grupa predmeta 1951. godine uvrštena u inventar splitskog muzeja. Treću, također manju zbirku predmeta, nabavio je franjevački samostan u Sinju. Ono što je zanimljivo je podatak da su ti predmeti za franjevačku zbirku nabavljeni već 1928. godine.

U stručnoj i znanstvenoj literaturi navedeni su predmeti uglavnom interpretirani kao grobni inventar, koji potječu iz Čorkovića pećine. Ipak, zbog nedostatka antropoloških ostataka i izostanka dokumentacije o točnim okolnostima nalaza, u obzir dolazi i drugačija interpretacija – mogućnost da je riječ o kulturnom mjestu, svojevrsnom svetištu gdje su se prinosili zavjetni darovi, u skladu s religijskim običajima i vjerovanjima prapovijesnih zajednica na tom prostoru.

Što se tiče materijala od kojih su izrađeni ovi predmeti, dominira bronca. Među brončanim nalazima iz AMS-u, najzastupljeniji su elementi nošnje i nakita, a posebno se ističe više od 30 primjeraka fibula koje, zahvaljujući svojim tipološkim i konstruktivnim karakteristikama, omogućuju relativno precizno datiranje i vremensko određivanje korištenja pećine. Prema dosadašnjim analizama, funkcija pećine – bila ona kao nekropola ili svetište – može se smjestiti u vremenski okvir od kasnog brončanog doba (Ha B1) pa sve do mlađe faze željeznog doba (Lt B2a).

Osim brončanih, pronađeni su i predmeti izrađeni od drugih materijala – kosti, kamena, stakla i keramike – što dodatno govori u prilog kulturnoj raznolikosti i kompleksnosti ovog lokaliteta. Otišić se tako svojom ostavštinom prometnuo u važno arheološko središte na srednjodalmatinskom prostoru u kojem se prepliću tragovi različitih kultura, običaja i vjerovanja u navedenom razdoblju.

Feda Milivojević

Oktavijanove legije i Promona

Znanstvenoj javnosti je odavno poznato da, u vojnoj dinamici kasnorepublikanskoga perioda, Promona postaje žarišna točka sukoba Delmata i Rimljana na istočnoj obali Jadrana. Njezina pozicija na kontroli strateških puteva činila ju je predmetom spora Liburna i Delmata, na čijoj se granici nalazila. Zbog toga Apijan piše da su Delmati čak dva puta “preoteli” grad i time isprovocirali rimsku vojnu reakciju. Bez imalo dvojbe, najznačajnija rimska reakcija dogodila se u sklopu Oktavijanove kampanje u Iliriku 35.-33. g. pr. Kr. kada je grad stavljen pod opsadu i osvojen. Međutim, čini se da ih je bilo više nego što se misli. Novija istraživanja nude revidiran pogled na političko-vojni status prije konačnog rimskog osvajanja te je u ovom izlaganju naglasak na reinterpretaciji postojećih vojnih kampanja rimskih zapovjednika. Također, u izlaganju se obrađuje i Oktavijanova opsada Promone koja, iako sažeto zabilježena u povijesnim izvorima, predstavlja ključnu etapu u širem kontekstu rimskih operacija u Iliriku. Unatoč izostanku izravnih podataka o uključenim postrojbama – legijama koje je Oktavijan doveo u Ilirik – moguće je na temelju kronološke i kontekstualne analize predložiti sastav dijela rimskih snaga i tako pružiti dublji uvid u složenost Oktavijanovih iliričkih operacija.

Zrinka Serventi

Nove spoznaje o naseljavanju Zelengrada tijekom antike

Područje današnjeg naselja Zelengrad znanstveno je slabo valorizirano, unatoč činjenici da je središnji arheološki lokalitet ovog prostora, Zelengradina, bio značajno željeznodobno naselje koje je dominiralo širim prostorom. Prema dostupnim podacima, zajednica koja je obitavala na gradini nastavila je živjeti na tom prostoru u rimskom periodu, iako je gradina napuštena nakon uspostave rimske vlasti te se novo naselje vjerojatno formiralo u podnožju Zelengradine. Značaj ovog prostora dokazuju i antičke komunikacije koje su ustanovljene recentnim rekognosciranjima, pri čemu bi Zelengradina bila povezana s najbližim većim naseljima, a to su Cvijina gradina i Gradina u Medviđi. Ipak, osim spomenutih rekognosciranja šireg prostora, sporadičnih i nesigurnih nalaza koji se spominju u publikacijama s početka 20. stoljeća te nešto pokretne građe bez konteksta koja je s ovog

prostora donesena u Zavičajni muzej Obrovac, sustavna istraživanja lokaliteta nikada nisu provedena. Kako bi se napokon dobio bolji uvid u razvoj ovog prostora u protopovijesti i antici, krajem 2024. godine provedena su arheološka istraživanja na dvije lokacije u podnožju Zelengradine, koja su dala materijal koji se sa sigurnošću može pripisati rimskom razdoblju. U skladu s tim, ovim predavanjem predstaviti će se navedeni nalazi i istražena arhitektura, te će se oni staviti u širi kontekst povijesnog razvoja teritorija Zelengrada.

Iva Kaić

Geme iz Muća u Arheološkom muzeju u Splitu

U bogatoj zbirci gema u Arheološkom muzeju u Splitu čuvaju se i tri geme iz Muća, točnije dva intalja i jedna staklena kameja. U radu se analiziraju ikonografija i stil tri navedene geme te se one dovode u vezu s dosada poznatim gemama iz Muća.

Miroslav Glavičić

Legende o nestalim crkvama i njihov arheološki kontekst na lokalitetima Humac u Brinju i Basarica u Donjem Kosinju

U radu se donose rezultati recentnih istraživanja i otkriva arheološki kontekst građevinskih struktura dokumentiranih na gradinskim naseljima Humac u Brinju (*Monetium*) i Basarica u Donjem Kosinju, koje lokalno stanovništvo povezuje s legendama o misteriozno nestalim crkvama, tj. crkve sv. Apolonije, koja je na istočnom obronku Humca netragom propala u zemlju, i crkve sv. Marka, čiji je prag uklesan u živu stijenu ostao jedini trag njezina postojanja na Basarici. Istraživanja provode djelatnici i studenti Odjela za arheologiju Sveučilišta u Zadru u sklopu institucionalnog projekta *Romanizacija "ovostrane" Japodije: transformacija krajolika i kreiranje identiteta*.

Emil Kmetič-Marceau

Prilog poznavanju arheološkog lokaliteta Momčilova kula iznad Preoca

Iznad sela Preodac, u sastavu općine Bosansko Grahovo (BiH), uzdižu se na liticama kanjona rijeke Unac ostaci srednjovjekovne utvrde, odnosno grada, zvane Momčilova kula. Lokalitet nikada nije arheološki istražen i unatoč kratkom spomenu u Arheološkom leksikonu Bosne i Hercegovine (AL BiH), nije nikada bio predmet znanstvene obrade. Za ovu kulu se vežu brojne predaje i legende, ali se obično smatra da je sagrađena tijekom kasnog srednjeg vijeka te da je stradala prilikom osmanskog osvajanja Bosne. Međutim, određeni arhitektonski elementi danas još uvijek vidljivi na terenu sugeriraju postojanje starije, vjerojatno kasnoantičke faze na čijim se ostacima temeljio srednjovjekovni grad.

U radu bit će predstavljeni rezultati terenskog rekognosciranja. Razmatrat će se značaj i moguća uloga ovog utvrđenja tijekom kasne antike u usporedbi s ostalim kasnoantičkim utvrđenjima prisutnim u Grahovskom i Livanjskom polju, kao i s onim smještenim u dalmatinskom zaobalju. Posebnu pažnju posvetit će se pitanju kopnenih komunikacija između dalmatinskog zaobalja i prostora Bosne koje su vodile preko Knina i planine Dinare koje prema pojedinim mišljenjima dobivaju na važnosti upravo na razmeđu 5. i 6. stoljeća. Pritom, upotrijebit će se dostupni alati prostorne analize (GIS).

Miloš Biserko, Tomislav Fabijanić

Kasnoantička utvrda Gradić u Golubiću kod Knina

Kasnoantička utvrda Gradić smještena je na hridi između brda Mali i Veliki Grič te neposredno iznad zaseoka Jerkovići u Golubiću kod Knina. Do sada nije arheološki istraživana, a nije zabilježena niti u dostupnom mletačkom i austrijskom kartografskom materijalu. Poznata je isključivo zahvaljujući spomenu u Starinarskim dnevnicima L. Maruna te nešto kasnijim terenskim rekognosciranjima S. Gunjače. Pregledom lokaliteta utvrđeno je da ostaci bedema na gornjem zaravnjenom dijelu hrpta sugeriraju da je imala pravokutnu osnovu. Bedenom je flankiran i maleni plato na strani prema Kninskom polju koji se nalazi ispod dominantne hridi. Zbog teško dostupnog i zaraslog terena nije moguće utvrditi točnu površinu utvrde, no okvirno je moguće pretpostaviti da se radi o najmanje 300 m² izravno branjenog prostora. Nije moguće jasno prepoznati ulaz, ali s obzirom na urušnja i raspored vidljivih struktura, moguće je zaključiti da je utvrda imala najmanje dva ulaza, jedan iz smjera Kninskog polja, dok bi drugi morao biti smješten na samom hrptu, tj. izveden u zapadnom bedemu. Zidovi su uglavnom građeni tehnikom *opus incertum*. Okolni sipari sadrže fragmente sedre,

tegula i imbreksa dok su između donjeg platoa i prirodne litice primjetni brojni fragmenti grube keramike. Primarna funkcija utvrde je nadzor komunikacija kroz Kninsko polje prema Komaliću i Strmici odnosno prema mogućim brdskim prijevojima u smjeru.

Katarina Gugo

Analiza srednjovjekovnih i novovjekovnih utvrda na kninskom području

Analiza srednjovjekovnih i novovjekovnih utvrda na kninskom području je dio doktorskog rada pod nazivom „Srednjovjekovne i novovjekovne utvrde na kninskom području“ obranjenog 18. srpnja 2023. godine na Sveučilištu u Zadru.

Osobito se kninsko područje sagledava kroz teritorijalno-administrativni ustroj srednjeg vijeka i pojavu županija. Kninska županija predstavlja u srednjem vijeku važnu administrativnu i teritorijalnu jedinicu srednjovjekovne hrvatske države, a sve što se veže uz nastanak i razvoj utvrda odrazit će se ponajprije kroz povijesni kontekst. U povijesnom kontekstu progovara se o utjecajima koji su dopirali na prostor tadašnje srednjovjekovne Hrvatske i Dalmacije, a onda i na kninsko područje. Osobito se stavlja naglasak na izravne političke utjecaje Mađara kroz Hrvatsko-Ugarsko Kraljevstvo te na koje su se načine oni manifestirali na samu izgradnju utvrda. Osim njih, tijekom novog vijeka, javljaju se i konkretniji graditeljski utjecaji Mlečana kroz ekspanziju Mletačke Republike na dalmatinskoj obali, ali i ratovima na kontinentalnom dijelu tadašnje hrvatske države.

U radu se analizira namjena srednjovjekovnih i novovjekovnih utvrda, njihova pripadnost plemićkim obiteljima od kojih se na kninskom području ističu: Svačići, Nelipići, Martinušići, Utješinovići, Martinušići, Utješinovići, Mišljenovići, Bogatići, Šubići, Frankopani, Kurjakovići, Bojničići, Benkovići, Karlovići, Zrinski, Kegljevići i Talovci.

Okosnicu rada čini analiza o arhitektonskim dijelovima srednjovjekovnih utvrda koje čine njihovi obrambeni zidovi s kulama, palas, stambeni objekti i prostorije raznih namjena, dvorišta i cisterne. Nadalje, donose se rezultati analize o arhitektonskim dijelovima novovjekovnih utvrda koji se odnose na novovjekovne zidove, kule, cisterne, trg, bastionski sustav (tenalje, rondel, kazamati, traversa, baterija). Osim navedenoga, provodi se analiza i nad arhitektonskim dijelovima na utverdama srednjeg i novog vijeka, gdje se nalaze otvori za zrak, otvori za nosivu konstrukciju greda, ulazi, prozori, stepenice, puškarnice, pokos, ojačanje temeljne stope, kordonski vijenac, konzole, latrine, dimnjak, krušna peć, stepenice i popločenja.

Juraj Belaj, Željko Krnčević

Goriš-Mukoše: prema konačnom odgovoru

Lokalitet Mukoš je nalazi se kraj sela Goriš u šibenskom zaleđu uz prometnicu koja od Šibenika preko Konjevratu vodi u Drniš. Interes za ovaj lokalitet počeo je sredinom osamdesetih godina prošlog stoljeća, ali slučaj je htio da su ozbiljniji radovi počeli godine 2020. Prije samih arheoloških istraživanja sličio je velikoj kamenoj gomili. Ipak, već nakon prvih arheoloških radova ustanovljeno je da je riječ o zidanom objektu čiji su zidovi, zaštićeni vlastitim urušenjem, ostali sačuvani u višemetarskoj visini sve do danas.

U velikoj je mjeri otkriven, za naše krajeve jedinstven, tlocrt građevine: osnovu joj čini pravokutnik koji na svim stranama ima po jednu veliku apsidu osim na jugoistočnoj gdje se nalazi ulaz flankiran s dvije manje polukružne kule. Dimenzije su mu impresivne, s apsidama iznose više od 25 x 27 m. Lica zidova, građena priklesanim kvadratnim komadima kamena, bila su ožbukana.

Vrijeme njegove izgradnje još uvijek nije odgonetnuto, kao niti prvotna namjena objekta. Urušavanje objekta trajalo je dugo sve dok konačno, u 16. stoljeću, novopridošle morlačke skupine nisu počele pokapati svoje pokojnike u tako nastalu kamenu gomilu. Istražena su 74 groba. Arheološka istraživanja pronalaze skromne tragove korištenja objekta u međuvremenu, koja pokazuju ruralni karakter, ali pojedini nalazi ukazuju da smo sve bliži hodnom nivou na kojemu konačno očekujemo tragove koji će nas odvesti bliže konačnom odgovoru na glavna pitanja: tko, kada, zašto?...

Mario Novak, Mario Carić, Miran Čoklo, Antonija Jonjić, Anna J. Osterholtz

Trovanje olovom i zdravlje djece u rimskoj provinciji Dalmaciji: bioarheološki i kemijski pristup

Danas su brojne posljedice koje uzrokuje dugotrajna izloženost olovu dobro poznate: smanjena plodnost, povišene stope pobačaja, zastoj u procesu rasta i povišene učestalosti određenih patoloških

promjena. Također, opće je poznata uloga olova u svakodnevnom životu Rimljana. U tom kontekstu, glavni cilj ove prezentacije je predstaviti rezultate analize trovanja olovom provedene na više hrvatskih arheoloških nalazišta s fokusom na područje rimske provincije Dalmacije. Ovim istraživanjem željeli smo provjeriti postoji li pozitivna korelacija između povišenih količina olova u caklini zuba analiziranih osoba i lošeg zdravlja djece koje se očituje u povišenim učestalostima patoloških promjena kao što su *cribra orbitalia*/porotična hiperostoza, periostitis, skorbut i rahitis.

Ukupno je analizirano 130 kostura iz 9 nalazišta: bioarheološka analiza fokusirala se na koštane patologije i dob u trenutku smrti dok su se kemijskom analizom pokušale utvrditi količine olova pohranjene u primarnoj jezgri zubne cakline. Prosječne vrijednosti olova po nalazištu daleko premašuju 1 ppm (parts per million), što inače predstavlja vrijednost koja se smatra bezopasnom. Usporedba vrijednosti olova između rimskodobnih i prapovijesnih nalazišta pokazuje dramatičan porast izloženosti olovu tijekom antike. Osobe s povišenim vrijednostima olova (više od 1 ppm) s područja provincije Dalmacije živjele su kraće od osoba s nižim vrijednostima. Uz to, osobe s povišenim vrijednostima olova iskazuju povišene učestalosti patologija kao što su *cribra orbitalia*/porotična hiperostoza, periostitis i skorbut što ukazuje da je trovanje olovom negativno utjecalo na zdravlje djece tijekom antike na području Dalmacije.

Željka Bedić, Andrija Nakić

Između kostiju i kamenja: arheološki i antropološki aspekti nalazišta Sv. Ivan del Tyro

Arheološki lokalitet Sv. Ivan del Tyro se nalazi na isturenoj stijeni pri vrhu brda Orlice sa sjeverne strane grebaškog polja. Radi se o položaju koji je okružen strmim stijenama, a pristup mu je moguć jedino sa sjeverne strane. Sustavna arheološka istraživanja u organizaciji Tvrdave kulture Šibenik započela su 2023. godine te nastavljena i iduće, 2024. godine. Dosadašnjim su istraživanjem otkrivene zidane strukture koje su pripadale fortifikacijskom objektu izgrađenom u kasnoantičkom periodu. Budući da je u površinskim slojevima pronađeno više kamenih ulomaka crkvenoga namještaja, za pretpostaviti je da se u blizini nalazila i sakralna građevina. U slojevima urušenja ove utvrde, tijekom dvije godine istraživanja, definirano je i istraženo 20 grobova datiranih u kasnosrednjovjekovni i ranonovovjekovni period.

Prva arheološka kampanja 2023. godine rezultirala je pronalaskom 13 grobova. Osam je grobova sadržavalo više od jednog pokojnika te se pristupilo određivanju najmanjeg broja osoba (NBO) po pojedinom grobu na temelju određenog koštanog elementa koji se pojavljuje najveći broj puta. Rezultati su pokazali da je najmanji broj osoba u čitavom uzorku istraženih grobova 55, od čega je 18 odraslih osoba i čak dvostruko veći broj djece (37) što se unatoč logičnom demografskom očekivanju ne viđa često u arheološkim i povijesnim populacijama. Reindividualizirano je ukupno 39 odnosno 70% osoba, što znači da je bilo moguće odrediti spol i/ili starost. Kod odraslih je osoba prisutno 11 muškaraca, pet žena i dvije osobe neodredivog spola. Kod djece kod koje je bilo moguće odrediti dob (21) može se ustvrditi da je najveći broj umro u razdoblju od 2. do 5. godine života kada je i fiziološki stres najveći. I kod djece i kod odraslih prisutan je veliki broj patoloških promjena (trauma, pokazatelja fizičkog i fiziološkog stresa, metaboličkih oboljenja) što ukazuje na vrlo teške uvjete života ove populacije

Ivo Čevd

Nalazi iz novovjekovnih grobnica u crkvi sv. Ivana Krstitelja u Badnju kod Drniša

Selo Badanj nalazi se na jugozapadnim obroncima Promine, na sjevernom rubu Petrovog polja, udaljeno dva kilometra od Drniša. Smješteno je na povoljnom položaju, obiluje plodnom zemljom i izvorima vode, a kroz njega protječe više potoka i rječica. U središtu sela nalazi se crkva sv. Ivana Krstitelja s gradskim grobljem, koja je sagrađena još u 15. stoljeću, a od vremena osmanske vlasti do 1886. godine formalno je bila središte drniške župe. U Domovinskom ratu crkva je srušena, a prilikom njezine obnove 1997. i 1998. provedena su arheološka istraživanja, tijekom kojih je pronađeno dvanaest zidanih grobnica u kojima je pronađeno ukupno pedeset i tri predmeta. Najstariji nalazi mogu se datirati u 16. stoljeće, a najmlađi u drugu polovicu 19. stoljeća. Među njima dominiraju nabožni predmeti: medaljice, križevi i krunice, a posebno su zanimljivi nalazi čak tri brevara. Pronađeni su i dijelovi nošnje, nakit, ali i neki utilitarni predmeti. Nažalost, istraživanja nisu dokumentirana ni objavljena pa su saznanja o ovom groblju ograničena samo na arheološki materijal. Ovo izlaganje fokusira se na nalaze kroz koje se baca novo svjetlo na povijest ovog kraja na samom kraju i nakon

turske vlasti, odnosno pomiče svjetlo s velikih događaja na obične ljude i njihove živote, obilježene ratovima, krizama i epidemijama. Pokušat će se postaviti kronologija groblja, ali i odgovoriti na pitanja hodočašća i mobilnosti, pobožnosti, duhovnosti, nošnje te socijalnog statusa stanovništva ukopanog unutar crkve sv. Ivana.

Marko Sinobad, Vinko Madiraca, Tomislav Zojčeski

Pad američkog bombardera B-24 u planini Poštak: okolnosti pada i arheološko nalazište

Bombarder B-24, serijskog broja: 42-52239, koji je pripadao 455. bombarderskoj grupi, 740. bombarderske eksadrile, 15. zračne armije Zračnih snaga Sjedinjenih Američkih Država, u povratku iz misije bombardiranje Odertala, tvornica sintetičkog goriva u jugozapadnoj Poljskoj 13. rujna 1944. godine, srušio se u planini Poštak u blizini sela Rastičeva. Rekonstrukcija pada provedena na je na temelju analize arhivske građe, iskaza članova posade bombardera, iskaza mještana Rastičeva, prikupljenih sekundarno upotrijebljenih materijalnih ostataka aviona i rezultata arheološkog istraživanja.

Kako čitati materijalne izvore ranog srednjeg vijeka: nastajanje Hrvatske između povijesnog teksta i arheološkog konteksta

Jana Škrgulja

Tragovi identiteta: čitanje materijalnih nalaza srednjeg vijeka

Materijalni ostaci ranog srednjovjekovnog razdoblja – od svakodnevnih predmeta do arhitektonskih struktura i grobnih nalaza – ključni su izvori za razumijevanje identiteta pojedinaca i zajednica tog vremena. Ovaj rad razmatra načine putem kojih arheološki materijal možemo interpretirati u kontekstu društvenih, etničkih, religijskih i rodničkih identiteta. Kroz konkretne primjere materijalne kulture te njihovom usporedbom s pisanim izvorima, analizirat ćemo načine na koje su identiteti izražavani, pregovarani i mijenjani. Poseban naglasak stavlja se na metodološke izazove i opasnosti projekcije suvremenih koncepata identiteta na srednjovjekovne zajednice. Cilj rada je potaknuti kritičko promišljanje o tome što zapravo "govore" materijalni nalazi i kako ih možemo čitati s više razina značenja u interdisciplinarnom okviru. Rad je nastao u sklopu istraživačkog projekta Hrvatske zaklade za znanost „Terra nullius – na granici i iza granice od 8. do 12. stoljeća“.

Deni Tojčić

Ranosrednjovjekovni oboli i njihove kršćanske implikacije

Arheološkim istraživanjima u ulici Alojzija Stepinca u Trogiru, a u sklopu rekonstrukcije dijela županijske ceste 6133, evidentirani su ostaci ranokršćanske bazilike te ukop s pokojnicom čija se smrt radiokarbonskom metodom datira u razdoblje od kraja 7. do kraja 9. st. S obzirom na širi i užji kontekst pokojnice – grad koji kontinuirano iz vremena kasne antike u rani srednji vijek, a kojeg na temelju trenutnih saznanja romansko stanovništvo nije u potpunosti napustilo pred moćbitnom invazijom novog stanovništva te njeno pozicioniranje u sklopu ranokršćanske bazilike – najlakše je pretpostaviti da se radi o romanskom starosjediocu kršćanskih uvjerenja i praksi. Međutim, u njenom je grobu, vjerojatno u šaci, pronađen rimski novčić iz razdoblja 1. do 3. st., dakle kao obol – novčani prilog pokojnika za povoljan prelazak u zagrobni svijet. Postavlja se pitanje kako onda definirati pokojnicu, ako se konvencionalno uzima da je obol u ranosrednjovjekovnoj Hrvatskoj povezan s poganskim tradicijama novodoseljenog stanovništva. Nećemo se truditi da ovim izlaganjem pokojnicu označimo kao pridošlicu, već da obol pokušamo dovesti u vezu i kršćanskim praksama, odnosno ispitati mogućnost da li je i u zagrobnom životu kršćana postojala rijeka koju je potrebno prijeći i „lađar“ kojem taj prelazak valja platiti.

Petra Jeršek, Vladimir Kusik

Nalaz rožnatog recipijenta s lokaliteta Banovac u Ninu

U izlaganju se obrađuje neobjavljeni nalaz rožnatog recipijenta pronađenog 2003. godine na lokalitetu Banovac u Ninu. Pretpostavlja se da su na Banovcu u ranom srednjem vijeku suhozidnim pregradnjama dijelovi rimske kuće prilagođeni stanovanju. Oko njih se formira manje groblje, s grobovima razmještenima na istočnom i zapadnom dijelu lokaliteta. Prema nalazima predmeta

svakodnevne upotrebe i nakita u grobovima, većina ih se može svrstati u horizont groblja s poganskim načinom pokapanja 8. i 9. stoljeća. Recipijent T-oblika parcijalno je sačuvan te je pronađen u srednjovjekovnom sloju, otkopanom blizu zapadne skupine grobova. U analizi predmeta naglasak je stavljen na opis postupka izrade, kroz prikaz pripremnih radnji i obrade polufabrikata u gotov proizvod, temeljem uočenih tragova. Posebno su istaknuti detalji u izvedbi ukrasa. Budući da rožnati recipijenti pripadaju avarskom kulturnom miljeu, razmatraju se u kontekstu predmeta avarske provenijencije s hrvatskog teritorija. Uz osvrt na koncentraciju ove vrste nalaza u Ninu, iz kojeg prema literaturi potječu još tri primjerka rožnatih recipijenata, podrobnije se analizira trenutna arheološka slika i širi povijesni kontekst. Kroz utvrđivanje osnovnih sličnosti i razlika s komparativnim materijalom iz bliže i šire okolice te Panonske nizine, a osobito sa ždrijačkim recipijentima iz grobova 161 i 180, otvara se mogućnost za bolje razumijevanje tradicije izrade srodnih predmeta.

Ozana Martinčić

Nalazi tekstila sa starohrvatskoga groblja na Ždrijacu u Ninu

Tekstil je organski materijal koji se lako oštećuje i vrlo brzo propada, osobito kada je zakopan u tlu. Stoga se rijetko nalazi u arheološkom kontekstu, osim u posebnim uvjetima. Iako je u cijelosti sačuvan u svojoj izvornoj funkciji prava rijetkost, mali ulomci koji čine većinu otkrivenih nalaza, mogu pružiti uvid u vrstu tekstila i njegovu teksturu, katkad i konstrukcijske detalje uz pomoć kojih se može odrediti oblik, funkcija te tehnologija korištena pri izradi. Veliki broj tekstilnih nalaza pronađen je pričvršćen za metalne predmete poput dugmeta, novčića, pojasnih kopči, oruđa, oružja i sl. Metal u vlažnim uvjetima brzo počinje jako korodirati, zbog čega se na njegovoj površini oko tekstilnih vlakana stvara korozija. U određenom vremenskom razdoblju krhki će tekstil propasti i nestati, ali produkt korozije će ostati držeći oblik tkanine u vidu tragova nekadašnjih niti ili drugih tekstilnih struktura. Bez obzira što izvorna organska struktura na taj način sačuvanoga tekstila najčešće nije sačuvana, iz takvih je nalaza ipak moguće izvući podatke o tehnologiji izrade i vrsti pređe. Sedam nalaza tekstila sačuvanih u vidu produkta korozije, te dva nalaza u organskom stanju pronađeno je u devet starohrvatskih grobova na Ždrijacu u Ninu. Spoznaje o tekstilstvu u tome razdoblju nadopunjuju i nalazi pršljena za vreteno načinjenih od rimske opeke ili nekoga drugog keramičkog materijala, koštanih iglenika kao i željeznih šivaćih igala. Kao indikatori kulturnih mehanizama takvi nalazi mogu pružiti uvid u najširi raspon razvoja, obuhvaćajući ne samo pitanja tehnologije, poljoprivrede i trgovine, već i obreda, umjetnosti kao i osobnoga identiteta.

Ante Alajbeg

Gordon Childe i socijalne mijene u ranosrednjovjekovnoj Dalmaciji

Kako objasniti pojavu ratničkih ukopa, odnosno kneževskih grobova između kraja 8. i sredine 9. stoljeća u dalmatinskom zaobalju? Dosadašnja prevladavajuća mišljenja naginju prema poganskom pogrebnom obredu i/ili velikim promjenama prouzročenim tadašnjim franačko-avarskim i franačko-bizantskim sukobima. Međutim, fenomen kneževskih grobova bi svakako trebalo promotriti i s unutarnjeg gledišta. Stoga se osvrćemo na članak *Directional Changes in Funerary Practices During 50,000 Years*, jednu od brojnih dijakronijskih socioekonomskih rasprava Gordona Childea. On zaključuje kako se kneževski grobovi, bez obzira o kojem području ili razdoblju bila riječ, javljaju u jedinstvenom prijelaznom društvenom stadiju, i to samo onda „kad se rodovska organizacija nalik barbarstvu raspada kako bi prepustila mjesto teritorijalnoj državi.“. Childe uzroke socijalnog preokreta vidi ponajprije u unutarnjim gospodarskim pokretačima i upravo u tom smjeru ćemo pokušati objasniti promjene u pogrebnoj praksi u predvečerje Kneževine Hrvatske.

Jakov Vučić

Zbog čega godina 850?

U izlaganju se raspravlja o kronologiji ranosrednjovjekovnih groblja na prostoru Dalmacije. Ističe se sredina 9. stoljeća kao razdjelnica među grobljima sa tzv. poganskim i kršćanskim načinom pokapanja. Propituju se okolnosti koje su dovele do afirmacije ovog datuma u domaćoj literaturi, kao i argumentacija koja je poslužila za konstruiranje datuma. Propituje se i značenje koje u sebi sadrže termini poganski i kršćanski horizont ili način pokapanja, odnosno, što se pod tim terminima u domaćoj literaturi podrazumijeva.

Siniša Krznar

Pršljeni / utezi za vreteno u grobovima na prostoru ranosrednjovjekovne Hrvatske

Pršljen za vreteno uporabni je predmet korišten u procesu predenja niti iz prediva životinjskog ili biljnog porijekla. Kao takav, znatno je češći nalaz u naseobinskom kontekstu. Međutim, povremeno se pršljeni pronalaze i u grobovima. Puno su brojniji nalaz u prapovijesnim razdobljima, no zabilježeni su i na srednjovjekovnim grobljima. Na prostoru ranosrednjovjekovne Hrvatske pronađeni su u grobljima poganskog (npr. Maklinovo brdo u Kašiću, Nin Ždrijac, Razbojine u Kašiću) ali i kršćanskog horizonta (Vratnice na Bribiru, Gornje Vrtlo u Tugarima, Glavičinama u Mravincima, Kosa kod Vrpolja...). Uglavnom ih nalazimo u grobovima žena, povremeno djece i vrlo rijetko u grobovima muškaraca. Pronalaskom pršljena u grobovima više ih ne možemo promatrati kao čisto utilitaran predmet koji ima određenu funkciju u procesu proizvodnje niti, već moramo razmisliti i o njihovoj simboličkoj ulozi te o razlozima zbog kojih ih je zajednica polagala uz svoje preminule članove.

Ovaj rad izrađen je unutar internog projekta Instituta za arheologiju *Srednjovjekovne zajednice na istočnoj obali Jadrana kroz prizmu interdisciplinarnog istraživanja groblja* (MedComm) financiranog sredstvima Europske unije – NextGeneration EU (NPOO).

Nikolina Uroda

Bribirska glavica – ranosrednjovjekovno groblje na tjemenu

Unatoč dugogodišnjim istraživanjima grobne arhitekture na Bribirskoj glavici, dosad su u cijelosti objavljena samo dva srednjovjekovna groblja – Vratnice i Novi put – oba izvan fortifikacijskog sklopa antičke Varvarije. Ovim izlaganjem predstavljaju se novi podaci o najstarijem sloju groblja na lokalitetu Tjeme, smještenom uz kasnoantičku rotundu, obnovljenu krajem 9. stoljeća za vrijeme kneza Branimira.

Najraniji nalazi, otkriveni 1906. godine u devastiranoj grobnici, uključuju predmete iznimne vrijednosti. Istraživanja grobova južno i istočno od rotonde provedena su u više navrata (1964–1980), a najstariji srednjovjekovni grobni horizont smješta se od kraja 9. do 11. stoljeća. Nalazi su tipološki i kronološki usporedivi s onima iz ranije objavljenih nekropola.

Unatoč fragmentarnoj dokumentaciji, očuvani formulari, fotografije i crteži omogućuju parcijalnu rekonstrukciju grobnih cjelina. Nalazi se uklapaju u širi kontekst Bribira kao ranosrednjovjekovnog županijskog središta, potvrđenog i u djelu *De administrando imperio*.

Ivan Basić

Politički prostor i kršćansko vrijeme na izmaku karolinškog doba. Sustav datiranja na ulomcima natpisa iz splitske katedrale i kronologija predromaničke skulpture Branimirova vremena

Analiziraju se ostaci arhitrava predromaničke oltarne ograde, otkriveni u sekundarnoj funkciji potkraj XIX. st. u kompleksu splitske katedrale. Četiri sačuvana ulomka se ne spajaju po frakturi, ali sudeći po sukladnoj ornamentaciji, podudarnim dimenzijama i paleografiji popratnog natpisa, nedvojbeno pripadaju istoj cjelini. Reljefi su produkcija Benediktinske klesarske radionice iz vremena kneza Branimira (posljednja četvrtina IX. st.). Latinski natpisi s ove oltarne ograde objavljavani su više puta (F. Bulić, L. Jelić, N. Cambi, Ž. Rapanić i dr.), ali nisu izazvali veću znanstvenu pozornost epigrafičara, dočim se o njihovoj likovnoj komponenti više pisalo (N. Jakšić, I. Josipović). U ovom prilogu ponuditi će se preciznije čitanje i datiranje natpisa te izložiti konzekvence koje to i takvo čitanje nosi po kronologiju suvremene predromaničke skulpture. Nadalje, propitat ćemo u kojoj mjeri ponuđena rekontekstualizacija splitskog natpisa omogućuje da ga koristimo kao, s jedne strane, izvor za rekonstruiranje porijekla i smjerova ulaženja novih sustava datiranja u politički razjedinjene prostore ranosrednjovjekovnog istočnog Jadrana te, s druge strane, kao izvor za sveukupni međuodnos kulturnih krugova Hrvatske Kneževine i Dalmacije potkraj karolinškog doba.

Goran Bilogrivić

Knin i druge ranosrednjovjekovne prijestolnice iz arheološke i povijesne perspektive

Knin je općepoznat kao Zvonimirov grad, jedna od prijestolnica toga slavnoga hrvatskog kralja, baš kao što se Šibenik prema njegovom prethodniku naziva Krešimirovim gradom. Osim njih i pojedini drugi gradovi smatraju se prijestolnicama ranosrednjovjekovnih hrvatskih vladara i takav njihov status

uglavnom je neupitan. Već i sami pojam prijestolnice, kao i onaj nešto rustičniji, vladarski dvori, upućuje na posebnost takvoga mjesta. No što je uopće činilo neki grad prijestolnim? Što ga je razlikovalo od drugih gradova? U ovom izlaganju iz arheološke i povijesne perspektive preispitat će se mjesta koja povezujemo s hrvatskim ranosrednjovjekovnim vladarima te nazivamo dvorovima ili prijestolnicama, kao i sami koncept prijestolnice odnosno prijestolnoga grada.

Ivan Josipović

Predromanički i ranoromanički reljefi iz Plavna kod Knina – stilsko-morfološka obrada kao zalag budućih arheoloških istraživanja

Selo Plavno nedaleko od Knina poznato je kao područje složene arheološke topografije, ali i kao naselje koje se često javlja u srednjovjekovnim ispravama, počevši još od 1423. godine. Uglavnom se spominje kao feudalni posjed hrvatskih velikaša vezanih za ugarskog kralja i kninski kaptol. Na njegovu području, osim važnih povijesnih lokaliteta, poput utvrde Tukleč (Tuklac; *Turska kaca*) i Plavno, nalazi se i lokalitet Međine s Đurića grobljem. Na tom su lokalitetu pronalazeni brojni reljefi kasnoantičke i ranosrednjovjekovne provenijencije, još od prvih slučajnih pronalazaka predromaničkih reljefa od strane lokalnog stanovništva tijekom posljednjeg desetljeća 19. i na samom početku 20. stoljeća, pa sve do amaterskih arheoloških istraživanja koja je od 1902. do 1906. godine, uz nastavak do 1910. godine, proveo fra Lujo Marun.

Cilj ovoga izlaganja jest detaljnom stilsko-morfološkom obradom ponovno aktualizirati tom prilikom pronađene predromaničke i ranoromaničke kamene reljefe s lokaliteta Međine - Đurića groblje u Plavnom te ih sagledati u širem povijesnom kontekstu hrvatskoga ranog srednjovjekovlja. Iako navedenim istraživanjima nisu otkriveni arhitektonski ostatci crkve čijim su liturgijskim instalacijama navedeni reljefi pripadali, a za koju postoji mogućnost da je, zbog manjeg broja ranokršćanskih reljefa, bila i iz kasnoantičkoga razdoblja, stilske i epigrafičke odlike reljefa jasno pokazuju da je tijekom ranoga srednjeg vijeka ta građevina imala najmanje tri faze opremanja unutrašnjosti liturgijskim instalacijama, i to dvije faze u 9. te jednu na prijelazu iz 11. u 12. stoljeće. Za nadati se je da će i ove spoznaje biti poticaj budućim revizijskim arheološkim istraživanjima koja bi trebalo što prije poduzeti na navedenom lokalitetu, kako bi se eventualno pronašli ostatci sakralne građevine kojoj su ranokršćanski, predromanički i ranoromanički reljefi pripadali te kako bi se na taj način konačno rasvijetlio cjelokupan kontekst njihova nastanka i funkcije.

Mirja Jarak

Opati i titulari samostanskih crkava 9. do 11. stoljeća na istočnom Jadranu

U radu se sistematiziraju podaci o opatima (opaticama) i samostanskim crkvenim titularima u 9., 10. i 11. stoljeću, koji potječu iz epigrafičkih i literarnih izvora. Usporedit će se sadržaj i forma pojavljivanja podataka o samostanima u Hrvatskoj s drugim područjima, osobito s karolinškim i mozarapskim izvorima. Obilježje ranih izvora iz 9. st. u Hrvatskoj je često povezivanje navoda o samostanima s vladarima (Trpimirovo i Branimirovo doba). U kasnijim stoljećima broj izvora raste, a o vezama s vladarima posebno svjedoče brojne isprave.

Porijeklo opata i crkvenih titulara i utjecaji o kojima govore (različiti strani utjecaji, posebno iz Italije), predmet su brojnih radova, a u ovome prilogu raspraviti će se prihvatljivost dosadašnjih spoznaja i doprinos pojedinih autora (prvenstveno Ivana Ostojića) u obradi epigrafičkih i literarnih izvora o ranosrednjovjekovnim samostanima.

Ivo Čevd

Arheološka topografija Drniša u srednjem vijeku

Grad Drniš smješten je na granici triju geomorfoloških cjelina: prominsko-miljevačke zaravni, Petrovog polja te Zagore. Ovo izlaganje proučava uži drniški prostor, odnosno sam grad te naselja Badanj i Varoš koja se nalaze na rubu plodnog polja, uz rijeku Čikolu te su okruženi brdima koja su služila kao pašnjaci. Uz važne prirodne resurse koji ga okružuju, grad se nalazi na nezaobilaznoj točki između dubljeg dalmatinskog zaleđa, Bosne i mora. Također je u blizini srednjovjekovnih središta poput Knina, Biskupije, Bribira, Šibenika i drugih. Zbog nedostatka povijesnih izvora, zasad jedino arheologija može ponuditi odgovore na brojna pitanja koja se nameću u ovom trenutku. Iako su istražena tri srednjovjekovna lokaliteta, rezultati nikada nisu objavljeni, a budući da s dva istraživanja izostaje dokumentacija, osnovni izvor za interpretaciju lokaliteta i šireg prostora su nalazi. Izlaganje

donosi ukupno trideset i tri neobjavljena nalaza s tri srednjovjekovna lokaliteta: ranosrednjovjekovnog groblja u gradskoj četvrti Fenčevina u Drnišu, istraženog 1976., crkve sv. Ivana Krstitelja u Badnju, istraživane 1997. i 1998., te utvrde Gradina u Drnišu, istraživane 2017. Posebna pažnja posvetit će se ranosrednjovjekovnom razdoblju, odnosno nalazima s lokaliteta Fenčevina i sv. Ivan Krstitelj u Badnju. Cilj izlaganja je kroz obradu arheoloških nalaza obraditi i lokalitete te postaviti arheološku topografiju Drniša u srednjem vijeku kako bi se u budućnosti ovaj prostor mogao bolje i konkretnije znanstveno sagledati. Također, pokušava se odgovoriti na pitanje ubikacije ranosrednjovjekovne crkve sv. Stjepana te geneze Drniša.

Diana Čorić

Ranosrednjovjekovna epigrafska baština na području Šibensko-kninske županije

Ranosrednjovjekovni epigrafski natpisi s područja Šibensko-kninske županije zauzimaju značajno mjesto u proučavanju rane hrvatske povijesti. Riječ je o epigrafskoj građi koja ima iznimnu povijesnu i znanstvenu vrijednost čime stvara siguran temelj za proučavanje hrvatske historiografije i nacionalne arheologije. Vrijedan i bogat fundus epigrafskih spomenika nađenih na 14 različitih nalazišta Šibensko-kninske županije općenito su karakteristični za dalmatinsko zaoblje i predstavljaju prvorazedan izvor za proučavanje društvenih prilika i složenih procesa nastanka srednjovjekovne hrvatske države. Tome treba pridodati i pojavu glagoljske pismenosti koju potvrđuje nekolicina sačuvanih glagoljskih epigrafa na širem kninskom području a koji po vremenu postanka mogu pripadati odabranoj temi.

Tea Kokotović, Siniša Krznar, Željko Krnčević

Prehrana ranosrednjovjekovnih zajednica: Primjer lokaliteta Vrpolje – Kosa iz šibenskog zaleđa

Ranosrednjovjekovni lokalitet Vrpolje – Kosa u šibenskom zaleđu dulje je vrijeme poznat arheološkoj zajednici. Arheološka istraživanja na ovom položaju proveo je Muzej grada Šibenika, pod vodstvom Zlatka Gunjače, od 1965. do 1971. godine. Ukupno su istražena 123 groba koja se na temelju nalaza, uglavnom nakita, mogu datirati od druge polovice devetog do u prvu polovicu jedanaestog stoljeća. Nažalost, rezultati istraživanja nikada nisu u cijelosti objavljeni, a većina koštanih ostataka pronađenih tijekom istraživanja nije sačuvana. Sačuvano je tek nekoliko falangi prstiju i jedna temporalna kost pronađene u depou Muzeja grada Šibenika zajedno s pokretnim nalazima.

Iako nedostupnost koštanog materijala onemogućuje detaljno sagledavanje bioloških karakteristika, zdravlja i prehrane starohrvatske zajednice pokopane na ovom lokalitetu, dostupni materijal ipak pruža nove informacije o životu ove populacije. Analizom stabilnih izotopa ugljika i dušika koštanih ostataka iz devet grobova, u ovom je radu rekonstruirana prehrana stanovništva čiji su posmrtni ostaci pronađeni na lokalitetu. Rezultati analize ukazuju na prehranu temeljenu na kopnenim izvorima i C₃ biljkama s manjim udjelom C₄ elementa i namirnica životinjskih podrijetla. Ono što također karakterizira ovaj uzorak jest izostanak prehrambenih izvora morskog podrijetla, unatoč položaju lokaliteta i njegovoj relativnoj blizini moru. Slične prehrambene navike djece i odraslih zabilježene su u ranijim istraživanjima ranosrednjovjekovnih zajednica s područja dalmatinskog zaleđa koja ukazuju kako se prehrana u ranom srednjem vijeku na tom području sastojala prvenstveno od lisnatog povrća, mahunarki i žitarica.

Ana Curić, Fabio Cavalli, Andrej Bašić, Duje Matetić, Goran Balić, Ivana Kružić, Tomislav Fabijanić, Željko Krnčević

Kada arheologija postane portret: facijalna rekonstrukcija iz Dubravica

Facijalna rekonstrukcija muškarca iz srednjeg vijeka, pronađenog na lokalitetu Dubravice kraj Skradina, rezultat je interdisciplinarnе suradnje koja objedinjuje arheologiju, forenzičnu antropologiju, digitalne tehnologije i umjetnički rad. Cilj projekta bio je vizualno približiti izgled osobe iz prošlosti na temelju osteološkog materijala, čime se otvara prostor za novu dimenziju interpretacije arheoloških nalaza.

U projektu su sudjelovali stručnjaci s Fakulteta za forenzičke znanosti u Splitu, Fakulteta elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje te Umjetničke akademije u Splitu, uz doprinos dr. Fabija

Cavallija. Proces je započeo 3D skeniranjem lubanje i izradom digitalnog modela, koji je poslužio kao osnova za morfološku analizu i rekonstrukciju. Standardizirani anatomske markeri i populacijski parametri korišteni su za određivanje ključnih crta lica, a specijalizirani softver omogućio je izradu virtualnog prikaza usklađenog s morfologijom lubanje.

Nakon digitalne faze izrađen je fizički model koji je dodatno oblikovan i oslikan kako bi što vjernije prikazao izraz lica, ten, kosu i druge individualne značajke. Posebna pažnja posvećena je realističnosti i vjerodostojnosti u prikazu rekonstruirane osobe. Ova metoda rekonstrukcije omogućuje novu vrstu pristupa arheološkom materijalu, u kojoj se suvremene tehnologije i znanstveni pristup spajaju s umjetničkim senzibilitetom. Rekonstrukcija ne samo da pridonosi vizualizaciji prošlosti, nego ima i edukativnu i prezentacijsku vrijednost, osobito u kontekstu muzeološke interpretacije i popularizacije znanosti. Projekt iz Dubravica pokazuje kako lica iz prošlosti mogu ponovno „pogledati“ u sadašnjost.

Mladen Matijaca

O rekonstrukciji šesterostranog ciborija iz crkve sv. Marije u Biskupiji

U pripremama za novi stalni postav Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika, razmatra se način prezentacije šesterostranog ciborija iz predromaničke crkve sv. Marije u Biskupiji kod Knina, najvećeg od triju ciborija izloženih u prizemlju velike dvorane. Rekonstrukciju ciborija, koju je idejno osmislio Stjepan Gunjača, i dalje prati podjela među stručnjacima glede njezine uspješnosti. Posebno se problematizira činjenica da 95 % spomenika čini poliester iz 1970.-ih, materijal štetan za okoliš i danas neprihvatljiv za izložbene svrhe. Kritike su usmjerene i na nesklad visokih i uskih stupova u usporedbi s monumentalnom šesterostranom košarom, kao i na neprihvatljive oblike.

Novitates i Projekti

Mate Parica

Potopljeno neolitičko naselje u Solinama na Korčuli – istraživanja u 2025. godini

U ovogodišnjoj kampanji istraživanja su bila usmjerena na ulazni dio naselja. Pronađen je završetak suhozida koji svojim proširenjem formira kulu. Vanjski dio fortifikacija pretrpio je značajna oštećenja zbog udara morskih valova, međutim, ipak je utvrđena debljina zida te svi ostali konstrukcijski elementi. Recentna istraživanja predstavljaju još jedan korak u razumijevanju ovog zanimljivog arheološkog nalazišta.

Antonio Nađ, Dinko Radić, Vinko Udiljak

Nova istraživanja u javnom prostoru antičke Ise

Iako se antička Isa već dulje vrijeme sustavno istražuje, rijetko se ukazala prilika za istraživanja unutar gradskih zidina. Osim rimskih termi, koje se istražuju već godinama, ovo je jedan od prvih pokušaja arheoloških istraživanja u javnom dijelu grada. Upravo stoga, nedavna istraživanja na predjelu Kanarija, smještenom podno Gradine i u blizini istočnih bedema, predstavljaju iznimno važan korak u daljnjem razumijevanju prostorne organizacije i funkcije središta antičke Ise. Od siječnja do svibnja 2025. godine, Zavičajni muzej Grada Visa proveo je arheološka istraživanja unutar prostora nekadašnjeg bočališta, u zoni koja je tijekom 20. stoljeća više puta bila preoblikovana. Iako su prethodni građevinski zahvati na istraženom arealu, poput izgradnje montažnog plažnog objekta 1984. godine te ranijih intervencija povezanih s gradnjom pogona za preradu ribe, narušili arheološku stratigrafiju, istraživanja su ipak rezultirala izuzetno vrijednim nalazima. Otkriveni su ostaci monumentalne helenističke građevine koja je, sudeći po materijalnim dokazima, bila obnovljena tijekom ranocarskog razdoblja. Također, pronađeni su ostaci grčke ulice i dio devastiranog podija koji je vjerojatno pripadao nekoj javnoj građevini. Posebno su značajni nalazi kasnoantičkih pregradnji, među kojima je jedna struktura očuvana gotovo u cijelosti ispod sloja urušenja, što dodatno doprinosi razumijevanju kasnijih faza života u gradu. Ovi nalazi pružaju dragocjen uvid u kontinuitet urbanističkog razvoja Ise od helenističkog do kasnoantičkog razdoblja i ukazuju na dinamične promjene koje su oblikovale grad kroz stoljeća. Posebno se ističe značaj ove zone kao dijela javnog prostora, čija se funkcija i arhitektonska artikulacija mijenjala u skladu s političkim, društvenim i gospodarskim okolnostima. Rezultati istraživanja na Kanariji naglašavaju potrebu za nastavkom arheoloških radova u ovom dijelu grada. Dobiveni podaci ne samo da dopunjuju dosadašnje spoznaje

o antičkoj Isi već otvaraju i nova pitanja o prostornom planiranju, organizaciji i svakodnevnom životu u tom važnom jadranskom polisu.

Tomislav Franić

Konzervacija i rekonstrukcija Malog rimskog kazališta – Pula

U antičkoj Puli postojala su dva kazališta, Malo i Veliko, oba izgrađena tijekom 1. st. Malo rimsko kazalište nalazilo se unutar gradskih zidina, na istočnoj padini današnjeg centralnog gradskog brežuljka. Pretpostavlja se da je moglo primiti između 1500 i 2000 gledatelja. Prvi fragmenti kazališta otkriveni su tek početkom 20. st. Od 2012. godine provode se sustavna arheološka istraživanja, a u sklopu tih istraživanja izrađen je i projekt rekonstrukcije dijela tribina i okolice. Projekt rekonstrukcije i konzervacije Malog rimskog kazališta započeo je 2020. godine s idejom da se prostor sačuva, ali ujedno i otvori za manifestacije većeg opsega i prihvata većeg broja ljudi. Projekt je sufinanciran EU sredstvima, završen je 2022. godine, a kazalište je svečano otvoreno 2023. godine. Arheološka istraživanja trajala su cijelo to vrijeme, a projekt se prilagođavao sukladno novim arheološkim otkrićima.

Mirja Jarak, Petra Jeršek, Ozana Martinčić, Tomislav Fabijanić, Šime Perović

Predstavljanje projekta HRZZ IP-2024-05-4611 Radionička proizvodnja i uvoz u 8. i 9. stoljeću na području sjeverne Dalmacije, Medievalworkshops

Potkraj 2024. g. počela je provedba novog istraživačkog projekta HRZZ – Medievalworkshops. Predviđeno trajanje projekta je 3 godine, voditeljica je prof. dr. sc. Mirja Jarak, a suradnici su istraživači s nekoliko znanstvenih i muzejskih ustanova iz Dalmacije i Zagreba. U središtu znanstvenog interesa projekta je pitanje radioničkog porijekla i detalja izrade različitih tipova arheoloških nalaza, datiranih u 8. i 9. stoljeće, o čemu u dosadašnjoj literaturi nedostaju precizniji odgovori.

U prilogu je riječ o sadržaju projekta, planiranim istraživanjima i dosada postignutim rezultatima, tijekom prve projektne godine. Predstavljanje projekta na skupu HAD-a posvećenom 1100. obljetnici Hrvatskog Kraljevstva izvrsno se podudara sa sadržajem projekta, koji je vezan uz prostor sjeverne Dalmacije, jedan od središnjih prostora ranosrednjovjekovne Hrvatske.

Poster

Josip Seličanec

Nalazi žarnih grobova histarske nekropole u svijetlu recentnih istraživanja povodom obnove Arheološkog muzeja Istre

Arheološka istraživanja željeznodobne žarne nekropole u Puli, smještene na istočnoj padini prapovijesnog gradinskog naselja, započela su još krajem 19. stoljeća. Prema navodima A. Gnirsa, na području ispred današnjeg Arheološkog muzeja Istre te duž istočne padine Kaštela pronađeno je oko 1000 žarnih ukopa, ali dokumentirano i objavljeno ih je mnogo manje. Danas je na području čitave Istre poznato samo 29 željeznodobnih nekropola što je vrlo oskudan broj u usporedbi s brojem zabilježenih gradina, dok ih je samo 9 sustavno istraženo u većim razmjerima. Nekropole željeznog doba su najznačajniji izvor novih spoznaja kojima pokušavamo oplemeniti znanja o životu i kulturi onodobnih zajednica, stoga je svako novo otkriće unutar pogrebne sfere od osobite znanstvene važnosti.

U okviru zaštitnih arheoloških istraživanja provedenih 2020. godine, povodom obnove zgrade i uređenja okoliša Arheološkog muzeja Istre, istražen je dio Histarske žarne nekropole. Novo otkriveni segment nekropole nalazio se u istočnom pročelju muzeja, u potezu između Dvojnih vrata i ulaza u podzemni kompleks Zerostrasse. Zaštitnim istraživanjima otkriveno je 35 grobova s keramičkim urnama od kojih nekoliko pripada razdoblju 9. i 8. stoljeća pr. Kr, te se pripisuju „Wasserkrug“ tipu - karakterističnom za halštatski kulturni krug, ali i druge istarske nekropole tog razdoblja. Uz njih pronađene su i konične žare s uvijenim ušćem crvenkasto-pečene keramike, ovalna žara grube izrade, niska trbušasta šalica te nekoliko loptastih posuda. Oblici posuda i njihova dekoracija upućuju na utjecaje koji dolaze s Apeninskog poluotoka, prvenstveno iz protovilanovske i vilanovske kulture. Osim etrurskih, jasno su vidljivi i utjecaji grčkog protogeometrijskog i geometrijskog stila - ukras spiralama, meandra, kosog meandra, šrafiranih rombova i trokuta - koje se tada počinju javljati ne

samo na gornjem dijelu, već i po čitavom tijelu posude. Iako relativno siromašna grobnim priložima, u nekoliko su grobova zabilježene su koštane perle oblika okrugle pločice, dok se u jednom grobu priložena perla od plave staklene paste.

Ida Koncani Uhač, Pierre Poveda, Marko Uhač, Giulia Boetto

Projekt vađenja, dokumentiranja i konzervacije prapovijesnog šivanog broda Zambratija (Hrvatska)

Prapovijesna brodska konstrukcija iz brončanog doba - šivani brod iz Zambratije, datirana u razdoblje između posljednje četvrtine 12. i posljednje četvrtine 10. stoljeća pr. Kr., izvađena je iz podmorja 2023. godine. Izvlačenje broda i cjelovita dokumentacija provedeni su u suradnji hrvatsko-francuskog tima arheologa i stručnjaka različitih profila. Zbog izrazite krhkosti i dimenzija drvenih ostataka, izbor metode vađenja bio je pažljivo planiran. Prije početka terenskih radova izrađen je detaljan operativni plan, kojim je predviđeno da se brod izvadi u više segmenata. Za svaki segment izrađeni su specijalizirani nosači, oblikovani prema konturama pojedinih dijelova trupa. Ova faza projektiranja omogućila je razvoj prikladnih tehničkih rješenja, odabir optimalnih materijala te definiranje slijeda izvedbenih aktivnosti. Nosači korišteni za podizanje brodskih elemenata izrađeni su na temelju 3D fotogrametrijskog modela iz 2013. godine. Odabrani materijali omogućuju da se drveni elementi zajedno s nosačima podvrgnu uranjanju u kupku PEG-a, te kasnije podvrgnu postupku liofilizacije.

Rastavljanje i vađenje brodske konstrukcije omogućili su iznimnu priliku za interdisciplinarno znanstveno istraživanje ovog jedinstvenog šivanog plovila. Tijekom dokumentiranja i analize izvađenih elemenata, pristupilo se rješavanju brojnih istraživačkih pitanja, posebice onih koja se odnose na tehniku gradnje, sustav montaže i vodonepropusnosti broda.

Nakon provedene konzervacije, brod će biti prezentiran u budućem dislociranom muzejskom postavu posvećenom šivanim brodovima.

Krešimir Filipec, Jana Škrgulja, Petra Nikšić

Rezultati drugog razdoblja istraživačkog projekta Hrvatske zaklade za znanost „*Terra nullius* – na granici i iza granice od 8. do 12. stoljeća“

Istraživački projekt „*Terra nullius* – na granici i iza granice od 8. do 12. stoljeća“ bavi se teritorijem između Podravine na sjeveru i Posavine na jugu, a projektnim se aktivnostima pokušava dati odgovor na pitanja o društvenom, gospodarskom i političkom aspektu tog prostora u ranom srednjovjekovlju. Taj je prostor u povijesnoj literaturi opisivan kao Panonska Hrvatska, a često je pripisivan različitim gospodarima tijekom ranog srednjeg vijeka. Ponekad se opisuje i kao ničija zemlja, odnosno *terra nullius*. Izraz *terra nullius* je pravni termin koji se odnosi na „teritorij bez gospodara“. Čini se da je na toj „ničijoj zemlji“ početkom 10. stoljeća ipak egzistirala geopolitička tvorevina bliska državi. Život na granicama i iza granica te „ničijoj“ zemlji od 8. do 12. stoljeća, između jakih, velikih i snažnih sila, tema je koja u arheološkoj literaturi nije često obrađivana te mnogi problemi ne samo da nisu riješeni već nisu niti otvoreni. Cilj projekta razotkriti je neistražena pitanja navedenog područja, kako bi istraživanje upotpunilo znanstveno istraživanje prostora hrvatskog dijela Panonije u ranom srednjem vijeku. U drugom projektnom razdoblju, fokus projektnih aktivnosti bio je na lokalitetu Lobor – Majka Božja Gorska i njegovoj bližoj okolini. Provedena su geofizička istraživanja prostora oko crkvenog kompleksa kako bi se utvrdilo prostiranje ranosrednjovjekovnog središta moći. Poslani su uzorci antropološkog materijala iz pojedinih grobova na radio-karbonsko datiranje kako bi se riješila ključna pitanja u vezi datacije pojedinih građevinskih faza crkvenog kompleksa. Provedena su i terenska arheološka istraživanja na položaju koji je značajan za početnu fazu ranosrednjovjekovnog naselja. Nastavljen je rad na arheološkoj građi i osteološkom materijalu te diseminacija rezultata projektnih aktivnosti.

Ana Karadole

Utvrda podno Osritka

Na sjeveroistočnom dijelu Vranskog jezera, podno brda Osridak, nalaze se ostaci utvrde na kojima Arheološki muzej Zadar od 2015. godine provodi sustavna arheološka istraživanja. Utvrda je podignuta na izuzetnom strateškom položaju između jezera i plodnih polja s jedne te kanjona s druge strane što jasno upućuje na njezinu ulogu u nadzoru prostora i kontroliranju komunikacijskih pravaca.

Arhitektonska analiza lokaliteta otkriva dvije građevinske faze. Prve aktivnosti zabilježene su u vrijeme kasne antike kada je sagrađena kvadratna kula. Sudeći po dosadašnjim spoznajama u kasnom srednjem vijeku dolazi do značajnije pregradnje. Kvadratna kula je djelomično transformirana u kružnu, a bedemom je bila povezana s još jednom kružnom kulom čime se taj položaj dodatno ojačao. Ulaz u utvrdu se nalazio s južne strane na kojoj su dokumentirani ostaci cisterne, nekolicine (pod)zidova te tragovi puta.

Od sitnog materijala dominiraju keramički nalazi koji nam u nedostatku povijesnih izvora pružaju mogućnost preciznijeg datiranja i faziranja lokaliteta. Među nalazima iz kasnoantičkog razdoblja ističu se amfore, brončani uteg i svjetiljka, dok srednjovjekovni slojevi donose brojne ulomke grubog posuda te nekoliko primjeraka glaziranih posuda.

Erika Trbojević

Nomismata – geografski i kronološki referencirana baza podataka

Nomismata je geografski i kronološki referencirana digitalna baza podataka. Sa više od 110.000 numizmatičkih zapisa vezanih uz oko pet tisuća različitih arheoloških lokaliteta, Nomismata se nameće kao neizostavni istraživački alat za znanstvenike koji se bave gospodarskom, monetarnom i ekonomskom poviješću bizantskog svijeta. Nastaje kao dio projekta opće katalogizacije nalaza bizantskih kovanica iskovanih između 498. i 1453. godine, pronađenih unutar i izvan granica teritorija Carstva. Popularizacija ove baze podataka, koja nudi mogućnosti komparacije određenih nalaza, stvaranja različitih scenarija i konzultiranja originalnih izvora, otvara nove horizonte hrvatskim istraživačima, s posebnim naglaskom na numizmatičare.

Porin Šćukanec Rezniček

Zlatni amuleti iz Egipatske zbirke Arheološkog muzeja u Zagrebu

Arheološki muzej u Zagrebu čuva Egipatsku zbirku koja broji oko 2200 predmeta. Većina ih je pribavljena 1868. godine od obitelji privatnog kolekcionara Franza Kollera. Iako zbirka sadrži tipične artefakte koje nalazimo i u drugim muzejima diljem svijeta — poput stela, kanopskih vaza, ušabti figura i skarabeja — uključuje i nekoliko rijetkih i intrigantnih predmeta.

Ina Miloglav, Jacqueline Balen, Miroslav Vuković, Jasna Vuković, Jelena Bulatović, Marta Mileusnić, Sara Essert, Juan José García-Granero, Cristina Barrocas Dias, Dushka Urem-Kotsou

Promjene u prehrambenim praksama istočne Slavonije u bakrenom dobu: preliminarni rezultati projekta CULPLUS

Cilj projekta *Kulinarske prakse, gospodarstvo i strategije korištenja zemljišta tijekom bakrenog doba u istočnoj Slavoniji (CULPLUS)* je identificirati promjene u prehrambenim praksama u bakrenom dobu u istočnoj Slavoniji promatrane regionalno i dijakronijski, Fokus je na identifikaciji promjena u strategijama korištenja biljnih i životinjskih resursa, kao i na njihovoj povezanosti s društvenim i tehnološkim transformacijama. Tijekom prve godine provedena su istraživanja na lokalitetima Prisunjača u Vođincima (2890-2480 cal BC) i Viškovci–Gradina (2574 - 2465 cal BC), koristeći niz interdisciplinarnih analiza: funkcionalnu analizu keramičkih posuda (uključujući analizu tragova upotrebe promatranu makroskopski, mikroskopski i pomoću fotogrametrijskih 3D modela te analizu organskih ostataka: GC-MS), prostorne analize distribucije materijala radi prepoznavanja aktivnih i pasivnih zona u naselju, arheobotaničke (makro- i mikrobotaničke) i arheozoološke analize, analize stabilnih izotopa te izradu modela kronologije.

Preliminarni rezultati upućuju na vidljive regionalne razlike u iskorištavanju zemljišta te na promjene u ekonomskim strategijama unutar promatranih zajednica. Analize tragova upotrebe i organskih ostataka otkrivaju specifične i složene kulinarske i tehnološke prakse te pružaju novi uvid u dinamiku prehrambene ekonomije u kasnom bakrenom dobu na promatranom prostoru.

Ema Kosnica, Ivan Radman-Livaja, Jacqueline Balen, Porin Šćukanec Rezniček, Marta Rakvin

Interreg projekt ROMAN LEGACY

Projekt *Istraživanje rimskog nasljeđa: Stvaranje tematske regije i kulturne rute duž rimskog limesa na Dunavu s ciljem osnaživanja društveno-gospodarskog razvoja zajedničke europske baštine (Rimsko nasljeđe) / Exploring the Roman Legacy: Creation of a theme region and cultural route along the*

Roman Danube Limes to empower the socio-economic development of shared European heritage (Roman Legacy) ima za cilj povezati zemlje dunavske regije kroz zajedničku rimsku baštinu, uspostavljajući Kulturnu rutu duž rimskog limesa koja će biti kandidirana za certifikaciju Vijeća Europe. Kroz transnacionalnu suradnju, projekt razvija digitalne alate poput virtualne i proširene stvarnosti, mobilne aplikacije i tematskih staza kako bi rimsku povijest učinio pristupačnijom i atraktivnijom za posjetitelje. Uključivanjem lokalnih zajednica i dionika, projekt potiče održivi kulturni turizam i jača svijest o zajedničkom europskom nasljeđu.

U projekt je uključeno 19 projektnih partnera te 35 pridruženih strateških partnera.

Projekt traje od travnja 2025. do ožujka 2028., s ukupnim proračunom od približno 2,95 milijuna eura, od čega 80% financira Europska unija.